

1

У давнину на перехресті чотирьох доріг вішали злочинців. Утім, то було колись. У наші дні, якщо злочинець мусить відбути покарання, за вироком справедливого суду присяжних його відряджають до Бодміна. Звісно, якщо суд визнає його винним і якщо власна совість не вб'є його раніше. Так набагато краще. Немов хірургічна операція. Тіло належним чином ховають, хоч і в безіменній могилі. Коли я був малий, усе було зовсім інакше. Пам'ятаю, як ще зеленим хлоп'ям бачив чоловіка, підвішеного на ланцюгах, там, де перетинаються чотири дороги. Його обличчя та тіло були вкриті дьогтем, щоб не розкладалися. Перш ніж чоловіка зняли, він провисів там п'ять тижнів, а я побачив його на четвертому.

Він гойдався на своїй шибениці між небом та землею, чи, як сказав мені кузен Емброуз, поміж раєм та пеклом. Раю він би так ніколи й не дістався, та й пекло, те, яким він його знав, утратив. Емброуз тицьнув у тіло палицею. Як зараз бачу: ось воно колишеться на вітрі, неначе флюгер на іржавому стрижні, нещасне опудало, що колись було чоловіком. Дощ згноїв його штани, а може, й плоть, і вовняні стрічки м'яким папером звисали з його розпухлих кінцівок.

Стояла зима, і якийсь жартівник, проходячи повз, запхав у пошарпану сорочку гілку гостролиста на честь свят. Якимось чином, у семирічному віці, це здалося мені неприпустимо образливим, та я змовчав. Мабуть, Емброуз узяв мене з собою не просто так, імовірно, щоб перевірити мою мужність, подивитися, втечу я чи засміюся, а чи заплачу.

Будучи моїм опікуном, батьком, братом, радником, і, фактично, всім на світі, він постійно мене перевіряв. Пам'ятаю, ми обійшли шибеницю, і Емброуз усе тицяв та штурхав тіло своєю палицею, а потім зупинився, закурив люльку і поклав руку мені на плече.

— Ось і маєш, Філіпе, — заговорив він, — усіх нас це очікує. Когось на полі битви, когось у ліжку, а когось — як велітиме доля. Від цього не втечеш. Краще вивчити цей урок малечку. А ось так помирають негідники. Це для нас із тобою урок, що жити слід стримано.

Ми стояли один біля одного, дивилися, як колишеться тіло, ніби прийшли прогулятися на бодмінський ярмарок, а труп насправді був старою Саллі, влучивши в яку можна отримати кокос.

— Бачиш, до чого може призвести пристрасть, — сказав Емброуз. — Це Том Дженкін, простий та чесний чоловік, от тільки випити любив. Дружина була в нього сварлива, та це не привід її вбивати. Якби ми вбивали жінок за їхні язика, усі чоловіки були б убивцями.

Краще б він не називав імені. До цього тіло лишалося чимось неживим, несправжнім. Воно привиджувалося б мені у снах, бездиханне й страхітливе, я це одразу ж зрозумів, із першої миті, як поглянув на шибеницю. А тепер воно пов'язане з реальним чоловіком із водянистими очима, який продавав омарів на міському причалі. Зазвичай у літні місяці він стояв біля сходів, із кошиком за спиною, і розважав дівчур, влаштовуючи вздовж берега химерні крабові перегони. Ще зовсім недавно я бачив його живим.

— Ну, — мовив Емброуз, спостерігаючи за моїм обличчям, — то що ти про нього думаєш?

Я стенов плечима і вдарив ногою підніжжя шибениці. Емброуз не мав знати, як я переймаюся, як мені недобре на серці, як страшно. Він став би мене зневажати. У свої двадцять сім Емброуз був для мене Господом Богом усього Всесвіту і, без сумніву, Господом Богом мого власного

вузького світу, тож головною метою мого життя було бути схожим на нього.

— Коли я бачив Тома востаннє, він був куди веселіший, — відповів я. — Тепер він такий несвіжий, що навряд чи згодиться навіть на наживку для власних омарів.

Емброуз розреготався і смикнув мене за вуха.

— Оце мій хлопець, — сказав він. — Говорить, мов справжній філософ.

А потім додав, із раптовим спалахом розуміння: якщо нудить, сходи туди, за огорожу, та пам'ятай — я цього не бачив.

Він повернувся спиною до шибениці та чотирьох доріг і широким кроком почав спускатися до нової алеї, яку саме наказав прорубати через ліс і яка мала слугувати додатковим під'їздом до будинку. Я зрадив, побачивши, що він пішов, адже до огорожі добігти не встиг. Опісля мені стало краще, хоча зуби ще цокотіли, та й усе тіло добряче трусило. Том Дженкін знову втратив свою справжність, перетворившись на неживу річ, на зразок старого лантуха. Він навіть послужив мішенню для каменя, який я жбурнув. Сповнений відваги, я дивився, чи не заворушиться тіло. Та нічого не сталося. Камінь із глухим звуком влучив у промоклий одяг і відлетів геть. Присоромлений власним учинком, я покwapом рушив до нової алеї, навздогін Емброузові.

Що ж, минуло вже цілих вісімнадцять років, і, здається, я жодного разу про це не згадував. До останніх днів. Дивно, як у хвилини найбільшої скрути розум рветься назад у дитинство. Чомусь мені постійно думається про нещасного Тома, про те, як він висів там у ланцюгах. Я так ніколи й не дізнався його історії, і мало хто нині її пригадає. Він убив свою дружину, так сказав Емброуз. Ось і все. Вона була сварлива, та це не привід для вбивства. Найімовірніше, він дуже любив випити і вбив її, налигавшись. Але як? І якою зброєю? Ножем чи голіруч? Може, Том, хитаючись, повертався з трактиру на причалі тієї зимової ночі і весь палав від любові та жаги. І високі хвилі розбивалися об сходинки, і місяць був саме

вповні, відбиваючись у воді. Хтозна, що за еротичні бажання сповнили його розбурхану уяву, яка несподівана примха?

Він міг навпомацки дістатися свого будинку за церквою, блідий вогкоокій чолов'яга, що смердів омарами, а дружина могла кинутися на нього, бо приніс до будинку свої смердючі чоботи; його мрії враз розсипались, от він і вбив її. Його історія могла звучати й так. Якщо після смерті є ще щось, як нас навчають вірити, то я мушу знайти старого нещасного Тома й розпитати. Ми мріятимемо у чистилищі разом. Він був уже немолодий, десь під шістдесят, а то й більше, мені ж двадцять п'ять. Наші мрії дуже відрізнялися б. Тому повертайся у свій морок, Томе, і лиши мені хоч краплю спокою. Тієї шибениці давно вже немає, і тебе разом із нею. Я кинув у тебе камінь, не відаючи, що роблю. Вибач мені.

Бо на життєвому шляху людині випадає багато чого зазнати, перетерпіти і все-таки жити. Та як саме жити, ось у чому річ. Працєю день у день, і все піде як слід. Я стану мировим суддею, як Емброуз колись, і так само, як він, одного дня увійду до парламенту. Мене шануватимуть так само, як до цього шанували всю мою сім'ю. Давай раду землі, піклуйся про своїх людей. Ніхто ніколи не здогадається про те, який багаж провини я ношу на своїх плечах, як і про те, що кожного дня, під тиском давніх сумнівів, я ставлю собі запитання, на яке не можу відповісти. Чи була Рейчел винною? Може, й про це я дізнаюся там, у чистилищі.

Як м'яко та ніжно звучить її ім'я, коли я його шепочу. Затримується на кінчику язика, підступно й неквапливо, майже як отрута. Переходить із язика на спрагли губи, а з губ назад до серця. А серце ж контролює тіло, так само, як і розум. Чи стану я коли-небудь вільний? Може, в сорок, чи в п'ятдесят років? Чи певна частка мозку лишатиметься слабкою й хворобливою? Крихітна клітина в кровообігу не витримає перегонів зі своїми побратимами на шляху до серця? Може, коли все буде вимовлене й зроблене, я вже не захочу цієї волі. Зараз важко сказати.

Мені й далі треба дбати про будинок, як цього хотів би Емброуз. Я можу заново облицювати стіни там, де їх пошкодила волога, й загалом старанно тримати все в порядку. І надалі саджати дерева та кущі, вкривати ними голі пагорби, які зі свистом обвіває вітер зі сходу. Лишити по собі хоч дешицю прекрасного, хоч щось. Та самотній чоловік — це чоловік неприродний, і згодом настає розгубленість. За розгубленістю йдуть фантазії. А за фантазіями — божевілля. Отже, я знову повертаюся до Тома Дженкіна, що висить у своїх ланцюгах. Мабуть, він теж страждав.

Того дня, вісімнадцять років тому, Емброуз широким кроком спускався алеєю, а я поспішав слідом. Він цілком міг бути в такій самій куртці, як я зараз. Стара зелена мисливська куртка зі шкіряними латками на ліктях. Я став такий схожий на нього, неначе привид. Мої очі — це його очі, мої риси — його риси. Тим чоловіком, що свистом підкликав своїх собак і спиною повернувся до чотирьох доріг та шибениці, міг бути я. Зрештою, саме цього я завжди й прагнув. Бути схожим на нього. Мати його зріст, його плечі, його манеру сутулитися, навіть його довгі руки, його незграбні долоні, його несподівану усмішку, його сором'язливість під час першої зустрічі з незнайомцем, його нелюбов до метушні, до формальностей. Його невимушене ставлення до тих, хто на нього працював, хто його любив, — люди явно перебільшують, коли кажуть, що мені це також притаманне. І ту силу, яка виявилась ілюзією, нас поглинула одна й та сама напасть. Нещодавно мені спало на думку, а що, як у мить смерті, коли сумніви та страх усе ще тьмарили й катували його свідомість, змушуючи почуватися покинутим і самотнім у тім проклятім особняку, куди я не міг дістатися, що, як його душа полишила тіло та повернулася сюди, додому, до мене, оволодівши мною, щоб він знову міг жити, повторюючи власні помилки, знову страждаючи від тієї ж напасті і двічі від неї загинувши? Може, все так і було. Я лише знаю, що моя з ним схожість, якою я так пишався, призвела до мого падіння. Через неї

й настала поразка. Якби я був інакший, рухливий та швидкий, дотепний та вправний, минулий рік був би лише дванадцятьма місяцями, які прийшли й відійшли. Я б готувався до жвавого, сповненого радощів життя. До весілля, мабуть, і до молодой сім'ї.

Та все це не про мене, як і не про Емброуза. Ми були мрійниками, обидва — непрактичні, відлюдні, сповнені величких теорій, які так і не вдалося перевірити, та, як і всі мрійники, сліпі до світу, що вирував навколо. Ворожі до собі подібних, ми жадали прихильності, та через сором'язливість тримали ці поривання приспаними, чекаючи, доки в серці не спалахне вогонь. Коли це сталося, небеса розверзлись і ми відчули, обое, що в наших руках усі багатства всесвіту, і ми готові їх віддати. І ми обое вижили б, якби були інакші. Рейчел усе одно б сюди приїхала. Провела б нічку-дві та й поїхала б собі далі. Ми обговорили б деякі справи, дійшли б кількох домовленостей, офіційно вислухали б заповіт, за столом, у присутності адвокатів, і я — вмить оцінивши ситуацію — виділив би їй щорічну допомогу до кінця життя, цим же й спекавшись її.

Вийшло інакше, бо я був схожий на Емброуза. Вийшло інакше, бо я почувався, як Емброуз. Коли я піднявся до її кімнати того першого вечора, по приїзді, коли постукав і став на порозі, схиливши голову під низьким одвірком, а вона підвелася зі стільця біля вікна й поглянула на мене, вже тоді я мав зрозуміти з її глибокого пильного погляду, що бачила вона не мене, а Емброуза. Не Філіпа, а фантом. Краще б вона тоді поїхала. Спакувала речі й поїхала. Повернулася б туди, де їй і місце, назад до того тінистого особняка, затхлого від спогадів, до геометричного саду з терасами та фонтану, що накрапав у дворику.

Повернулася б на свою власну землю, обпалену влітку, у спекотнім серпанку, і сувору взимку, під холодним лискучим небом. Інстинкти мали б підказати їй, що залишившись, вона зруйнує не тільки фантом, якого зустріла, але й саму себе.

Цікаво, може, вона, коли побачила мене там, боязкого та недоладного, сердитого та обуреного самою її присутністю, та водночас схвильованого від усвідомлення того, що я хазяїн, господар, і неймовірно розлюченого незграбністю та дебелистю власних рук і ніг, витягнутих, кощавих, мов у необ'їждженого лошати, — цікаво, може, вона подумала на мить: «Певно, Емброуз був у юності таким самим. Ще до мене. Ще до нашого знайомства» — і з цієї причини лишилася?

Може, з цієї ж причини, коли ми тоді з Рейнальдї, італійцем, також уперше поспіхом переговорили, він зустрів мене тим самим глибоким пильним поглядом, сховавши його вже за мить, і, граючись пером над письмовим столом, трохи поміркував та сказав мені: «Ви щойно прибули? Що ж, тоді ваша кузина Рейчел, певно, ще вас не бачила». Інстинкти попередили і його. Проте надто пізно.

У житті немає шляху назад. Нічого не повернеш. Жодних других шансів. Я не можу відкликати промовлене слово чи завершену справу, сидючи тут, живий і у власному будинку, так само, як нещасний Том Дженкін, гойдаючись у своїх ланцюгах.

Мій хрещений батько Нік Кендал у своїй грубуватій відвертій манері сказав мені за день до двадцятип'ятиліття — всього лише кілька місяців тому, а скільки всього, Боже правий, сталося за цей час: «Бувають жінки, Філіпе, і дуже часто гарні жінки, які, самі того не відаючи, приносять лихо. Все, до чого вони торкаються, якимось чином обертається на трагедію. Не знаю, нащо воно тобі, та я відчував, що мушу це сказати». Після чого він засвідчив мій підпис на документі, який я перед ним поклав.

Ні, немає шляху назад. Хлопця, який стояв під її вікном у переддень свого дня народження, хлопця, який стояв на порозі її кімнати того вечора, коли вона приїхала, його нема, як і дитини, що кинула камінь у небіжчика на шибениці задля фальшивої хоробрості. Томе Дженкіне, обшарпаний представнику роду людського, невпізнаний та неоплаканий

тоді, багато років тому, чи дивився ти з жалістю мені услід, доки я біг униз до лісу, в майбутнє?

І якби я обернувся до тебе через плече, я б не побачив, як ти хитаєшся у своїх ланцюгах, я б побачив там свою власну тінь.

2

Того останнього вечора, перед тим, як Емброуз вирушив у свою останню подорож, ми сиділи й розмовляли, і я не мав жодного поганого передчуття. Жодного передвістя того, що ми більше ніколи не побачимося. Минала вже третя осінь поспіль, як лікарі радили йому зимувати за кордоном, і я встиг звикнути до його відсутності й необхідності опікуватися маєтком. Коли він уперше від'їхав узимку, я ще навчався в Оксфорді, тож його відсутність мало на мене вплинула, але вже наступної зими я повернувся і весь час проводив удома, як йому того й хотілося. Я не сумував за зграйним оксфордським життям, ба більше, я був радий лишити його в минулому.

Мені ніколи не хотілося бути де-небудь, окрім як удома. За винятком шкільних днів у Гарроу та подальшого навчання в Оксфорді, я ніколи не жив за межами цього будинку, куди потрапив у віці вісімнадцяти місяців після смерті моїх молодих батьків. Емброуз, у своїй дивакуватій великодушній манері, пройнявся співчуттям до свого маленького осиротілого кузена й виховав мене. Так само він учинив би із цуценям, чи кошеням, чи з будь-якою іншою слабкою і самотньою істотою, позбавленою захисту.

Наше життя з перших днів було не зовсім звичне. Коли мені виповнилося три роки, він наказав няньці пакувати речі за те, що ляснула мене по дупі щіткою для волосся. Самого інциденту я не пам'ятаю, він розповів мені про нього пізніше.

— Я так розлютився, — казав він, — коли побачив, як та жінка лупцює тебе малесенького своїми великими і грубими